

Meediaõpetus gümnaasiumile

Raadio

**Maria Murumaa
Pärnu Hansagümnaasium**

Raadio ajalugu

- ⌘ 1908: Esimene raadiotelegraafijaam
- ⌘ Esimesed raadiosaated aga peale I maailmasõda 20. date alguses
- ⌘ 1921. aastal mängiti raadiost heliplaadimuusikat (põllumajanduse ja tööstuse näitus)
- ⌘ 1923. olid mõned (4) raadiovastuvõtjad, järgmisel aastal juba üle saja
- ⌘ välisringhääling

Raadio ajalugu II

- ⌘ 11. mai 1924: Haapsalu saatja kaudu 10minutiline katsesaade
- ⌘ 22. juuni orkestrimuusika edastamine
- ⌘ 27. september 1925 toimus esimene välisülekanne, mis lindistati mõned kilomeetrid eemal

Eesti Raadio sünd

⌘ Esimene ametlik ringhäälingusaade

⌘ 18. detsember

⌘ 1926. aastal

⌘ Kell 18.45

Raadio

Raadio on helide maailm:

- Tekst (kõne)
- Muusika
- Helitaustad
- Mitmesugused efektid
- ...

Raadios kasutatavad muusikavormid

- ⌘ (Helipala)
- ⌘ Signatuur – saate või programmi algus- ja lõpukujundus
- ⌘ Kõll – saate liigendaja, vahekuju
- ⌘ Peaaegu eranditult elektroonilised originaalkompositsioonid, mis jäävad kergesti meelde ja ei muutu tüütuks ka peale mitmekordset kuulamist

Saade ja programm

- ⌘ Raadiojaamad tegutsevad ringhäälinguloa alusel, edastades neile kinnistatud kanalitel ehk sagedustel saateid ja programme.
- ⌘ Saade: ajaliselt piiritletud teemakäsitus
- ⌘ Programm: teadlikult järjestatud saadete kogum

Ringhäälinguseadus (1994)

⌘ Ringhääling on raadio- või televisiooniprogrammide edastamine eetri (sealhulgas satelliidi) või kaabellevivõrgu kaudu kodeerimata või kodeeritud kujul eesmärgiga teha need üldkasutatavate vastuvõtuvahenditega üldsusele kättesaadavaks.

⌘ <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=831359>

RHS

- ⌘ Ringhäälinguorganisatsioon tagab oma saadete või programmi päevamahust vähemalt 5 protsenti tema enda poolt toodetud uudistesaadete edastamiseks
- ⌘ välja arvatud pühapäevases ja riiklike pühade programmis
- ⌘ ringhäälinguorganisatsiooni enda poolt toodetud uudistesaateks loetakse ka sellist uudistesaadet, mis sisaldab vähemalt kahe erineva uudistetootja poolt toodetud uudiseid.

RHS

⌘ § 7. Informatsiooniallika kaitse

- ⌘ (1) Ringhäälinguorganisatsioon ei või avalikustada temale informatsiooni edastanud isiku andmeid, kui see isik seda ei soovi.
- ⌘ (2) Ringhäälinguorganisatsioon ei ole kohustatud avalikustama temale oma tegevuses teatavaks saanud informatsiooni.
- ⌘ (3) Ringhäälinguorganisatsioon peab tõe tuvastamiseks seaduses ettenähtud alustel ja korras esitama kohtule käesoleva paragrahvi 1. ja 2. lõikes nimetatud andmed ning informatsiooni.

RHS

⌘ § 10. Hädaohuteadete edastamine

- ⌘ (1) Ühiskonna julgeolekut või põhiseaduslikku korda ähvardava ohu korral on ringhäälinguorganisatsioon kohustatud viivitamatult kõigis oma programmides oma kulul väljastama Riigikogu, Vabariigi Presidendi ning Vabariigi Valitsuse ametlikke teateid.
- ⌘ (2) Ringhäälinguorganisatsioon edastab viivitamatult ja tasuta kõigis oma programmides informatsiooni, mis on vajalik inimese elu, tervise ja julgeoleku kaitseks või varalise kahju või hädaohu ärahoidmiseks, samuti keskkonnakahjustuse ärahoidmiseks või selle vähendamiseks.

RHS

⌘ § 12. Saadete salvestuste säilitamise kohustus

⌘ (1) Ringhäälinguorganisatsioon tagab edastatud saadete salvestamise.

⌘ (2) Salvestused säilitatakse, arvates nende edastamisest, vähemalt 20 päeva vältel.

RHS

⌘ § 37. Ringhäälinguluba

- ⌘ (1) Ringhäälinguluba on tegevusluba, mis annab loal märgitud füüsilisele või juriidilisele isikule õiguse loaga määratud tingimustel edastada saateid ja programme ringhäälingus. Ringhäälinguloa annab välja Kultuuriministeerium käesoleva seadusega ettenähtud alustel ja korras.
- ⌘ (3) Ringhäälingusaadete edastamiseks antakse välja kuut liiki ringhäälingulubasid:
  - ⌘ 1) kohalik ringhäälinguluba - ühe saatja tegevusulatuses;
  - ⌘ 2) regionaalne ringhäälinguluba raadiovõrgus
  - ⌘ 3) üleriigiline ringhäälinguluba
  - ⌘ 4) rahvusvaheline ringhäälinguluba /---/

RHS

⌘ § 40. Ringhäälinguloa väljaandmine

⌘ (1) Kultuuriministeerium:

1) otsustab ja teeb vähemalt ühe üleriigilise leviga ajalehe kaudu teatavaks väljaantavate ringhäälingulubade liigid, arvu ning muud tingimused ja loa taotluste esitamise tähtajad, kooskõlastades eelnevalt Sideametiga raadiosageduste kasutamise võimalused

Otsesaade

⌘ Otsesaade valmib

☑️ Stuudiotēs

☒ Päevauudised

☒ Teadustused

☒ Väitlused

☒ Telefonivestlused

☑️ Väljaspool

☒ Reportaaž

☒ Otseülekanne

☒ Otselülitused

Salvestatud saade

⌘ Tehakse kas:

- ☑ Järjestikku (salvestatakse sõnaline osa, muusika ja taust eraldi, toimetatakse ning monteeritakse seejärel terviklik saade kokku)
- ☑ Rööbiti (terve saatematerjal võetakse korruga linti, samal ajal lisatakse ka helitaust)

Raadiosaate toimetamine

- ⌘ Tüpsetesse ajalistesse raamidesse panek
- ⌘ Häälenivoode reguleerimine
- ⌘ Ebaolulise väljalõikamine
  - ☑ Dilemma: kas lõigata "nohhid" ja kokutamised välja või mitte?

Adobe Audition

The screenshot displays the Adobe Audition interface. At the top is a menu bar with options: File, Edit, View, Effects, Generate, Analyze, Favorites, Options, Window, and Help. Below the menu bar is a toolbar with various icons for file operations, editing, and playback. On the left side, there is a panel with tabs for 'Files', 'Effects', and 'Favorites'. The 'Files' tab is active, showing a list of audio files: 1908sanderilves.wav, 1908tonukivis.wav, and 1908janemets.wav. Below the file list are controls for 'Auto', 'Preview Volume', and 'Show File Types' (with checkboxes for Audio, Loop, Video, and MIDI). A 'Sort By' dropdown menu is set to 'Recent Access', and there are buttons for 'Show Cues' and 'Full Path'. The main workspace is dominated by a large waveform display showing a green audio signal. The vertical axis on the right is labeled 'dB' and ranges from -1 to -24. The horizontal axis at the bottom is labeled 'hms' and shows time markers from 0:10 to 3:20. Below the waveform, there is a transport control bar with buttons for play, stop, and other functions. A large digital display shows the current time as 0:20.000. To the right of the time display is a table with columns for 'Begin', 'End', and 'Length'. The table contains the following data:

	Begin	End	Length
Sel	0:20.000	1:00.000	0:40.000
View	0:00.000	3:33.143	3:33.143

At the bottom of the interface is a level meter with a scale from -69 dB to 0 dB.

Adobe Audition

The screenshot displays the Adobe Audition interface with the 'Amplify/Fade' dialog box open. The dialog box has two tabs: 'Constant Amplification' and 'Fade'. The 'Constant Amplification' tab is active, showing a slider for 'Amplification' set to 0 dB. Below the slider, there are options for 'DC Bias' (Absolute or Differential) and a 'Find Zero Now' button. At the bottom of the dialog, there is a 'Calculate Normalization Values' section with a 'Peak Level' set to 0 dB and a 'Calculate Now' button. A 'Presets' list is visible on the right side of the dialog, including options like '10dB Boost', '10dB Cut', '3dB Boost', '3dB Cut', '6dB Boost', '6dB Cut', 'Center Wave', 'Fade In', 'Fade Out', and 'Pan Left 3dB'. The 'Enable Preroll and Postroll Preview' checkbox is checked. The background shows a waveform of an audio file named '1908sanderifives.wav' with a volume scale on the right ranging from -30 dB to 0 dB. The time display at the bottom shows 1:46.132. A table at the bottom right provides details for the selected audio segment.

	Begin	End	Length
9el	1:46.132	1:47.010	0:00.877
View	1:46.132	1:47.010	0:00.877

Saadete eristus – sõnalised saated

⌘ Sõnalised saated. Põhiliselt uudiste- ja jutusaated. Pikemad sõnasaated on tavaliselt eetris nn vähem kuulataval ajal (10.00 – 12.00; 14.00 – 16.00)

- ⊗ Uudis
- ⊗ Kommentaar
- ⊗ Intervjuu
- ⊗ Reportaaž
- ⊗ Stuudiodiskussioon
- ⊗ Kuuldemäng
- ⊗ Raadiomäng
- ⊗ reklaam

Saadete eristus - muusikasaated

- ⌘ Tavaliselt vähemalt 2/3 saadete üldmahust
- ⌘ Eestis vaid muusikale keskendunud raadiojaamu ei ole, kuna ringhäälinguseaduse järgi peab päevaprogrammis olema vähemalt 5% uudistesaaateid (v.a. pühapäev ja riiklik püha)

Raadio põhižanrid

- ⌘ Uudis
- ⌘ Kommentaar
- ⌘ Intervjuu
- ⌘ Reportaaž
- ⌘ Stuudiodiskussioon
- ⌘ Kuuldemäng
- ⌘ Raadiomäng
- ⌘ Viktoriin
- ⌘ ...

Raadiouudise tunnused

- Ette lugemine (raadio) *versus* lugemine (ajaleht)
- Uudise alguses kõige olulisem fakt (pealkiri ja juhtlõik ehk *lead* puuduvad)
- Sõnad ning lause lihtsad ja lühikesed
  - Kuni 7 sõna
  - Ühes lauses üks mõte

Kordamine on arusaamise isa

- ⌘ Olulist infot tuleb korrata
- ⌘ Uudise jooksul näiteks kolm korda
- ⌘ Nimekordused ("tema" on arusaamatu)

Alžeerlastest meeleavaldajate ja politsei vahelistes vägivaldsetes kokkupõrgetes ühe agulikvartali läheduses Pariisi äärelinnas said paljud demonstrandid tõsiselt vigastada. Umbes sadakond alžeerlasest sisserändajat, kes elavad agulikvartalis, püüdsid hõivata mõningaid äsjaalminud kortereid. Sel moel soovisid nad Pariisi ametivõimudele märku anda suurtest raskustest tööliskvartalites, kus barakkides puudub veevärk ja kanalisatsioon ning asustustihedus on väga suur. Pariisi äärelinna kokkupõrgetes said paljud alžeerlastest demonstrandid tõsiselt vigastada. Mõned neist olid nii rasekes seisundis, et nad tuli haiglasse toimetada.

Raadiouudis

- ⌘ Kasutatakse oleviku vormi (Poliitik X arvab; teeb; avab)
- ⌘ Lihtmineviku puhul lisatakse aeg ja koht (Täna öösel viis tugev tuul Pullipea kooli katuse)
- ⌘ Arvamuse edastamise järjekord:
allikas -> parafraas

Nõuanded raadiouudise tegemiseks

- ⌘ Väldi asesõnu! Kui mainid uudise tegelase nime ainult alguses ja edaspidi ütled “tema”, siis ei pruugi kuulaja aru saada, kellest jutt käib
- ⌘ Ettevaatust võõrsõnadega! Kasuta emakeelseid vasteid, vajadusel uuri võõrsõnade leksikoni.
- ⌘ Lühenditest kasuta vaid üldtuntuid – ÜRO, NASA, NATO jne. Vähetuntud ütle täissõnadega välja

Nõuanded raadiouudise tegemiseks

- ⌘ Keerulised arvud ümarda!
- ⌘ Ära alusta uudist sõnaga "eile", raadios räägitakse sellest, mis toimub täna, just nüüd
- ⌘ Väldi ilukõnet ja metafoore ("sportlased saabuvad tagasi tõusva päikese maalt"). Raadiouudis ei ole koolikirjand.
- ⌘ Kasuta võimalikult lühikesi lauseid

Raadiointervjuu

- ⌘ Kõige parem teha sündmuskohal, sest ehe helitaust tekitab kuulajas suurema kohalolutunde
- ⌘ Tänapäeva kiire elutempo tõttu oluline mobiiltelefonitsi vahendatud otsekõne

Telefoniintervjuu miinused

- ⌘ Manipuleerimise oht (usutlejale lihtsam valetada)
- ⌘ Reporteri õiguste osaline üleandmine intervjuueeritavale
- ⌘ Olustikukirjeldus läheb kaotsi

Olulisemad raadiointervjuu liigid

- ⌘ Klassikalised intervjuud, hõlmavad terve saate
  - ☑ Ekspertintervjuud
  - ☑ Infolood
  - ☑ Portreed
- ⌘ Intervjuukatked kui tsitaadid monoloogilise loo sees
- ⌘ vestlusringid

Raadiointervjuud võivad olla ka...

- ⌘ Hommikuprogrammide helistamisjutud
- ⌘ Saatejuhtide omavahelised vestlused
- ⌘ Saatejuhi ja külalise omavahelised jutuajamised
- ⌘ tänavaküsitlused

Raadioreportaaž

verbaalselt ja heliliselt esitatud pilt
sündmusest, füüsilisest
keskkonnast või meeleolust

Raadioreportaaž

- Kõige sobivam vorm võita väheste teadmistega kuulaja tähelepanu
- Samas võimaldab reportaaž toimuvast paremini aru saada
- Otsesaade "siit ja praegu" muudab edastatava palju jõulisemaks
  - Tulemused pole ette teada
  - Kuulaja on justkui osaline

Reporteri roll reportaažis

- ⌘ Ettevalmistus, eeltöö tausta ja tekstiga
- ⌘ Otsesaate puhul peab reporter suutma kiiresti reageerida, kui miski teda üllatab
- ⌘ Ei tohi eetris vait jääda

- ⌘ Spontaanne improvisatsioon ei teki tühjusest, talle annab hoo ja elegantsi põhjalik uurimistöö

Näide:

⌘ Hindenburg 1937

⌘ Herbert Morrison

⌘ Video:

<http://www.youtube.com/watch?v=F54rqDh2mWA> ja

http://www.archive.org/details.php?identifier=hindenberg_explodes

⌘ Audio:

http://www.americanrhetoric.com/mp3clips/speeches/herbmorrison_hindenburgdisaster.mp3

⌘ Tekst:

⌘ <http://www.americanrhetoric.com/speeches/hindenburgcrash.htm>

Kõnetempo ja tämber

- ⌘ Diktor valib ise tempo, sõltuvalt iseenda normaalsest rääkimise kiirusest
- ⌘ Uudiseid loetakse reeglina kiiremas tempos kui teisi ajakirjanduslikke žanre
- ⌘ Diktori häälekõrgus keskmine (naiste puhul alt, meeste puhul bariton)

Hääle võimalused raadios

⌘ Kõne kõige olulisemad mõjutusvahendid on:

☑ Paus

☑ Rõhk

☑ Intonatsioon

Paus

⌘ Neljandiku normaalsest kõnest moodustavad pausid

⌘ Ajahetked, mida

▣ edastaja vajab hingamiseks

▣ ja kuulaja selleks, et lause üksikutest osadest mõisteta tervik moodustada

Rõhk

⌘ Tüdruk sõitis linna

⊗ (Ju jäi poiss siis maale)

⌘ Tüdruk sõitis linna

⊗ (Selle asemel, et jala minna)

⌘ Tüdruk sõitis linna

⊗ (Kuhu tal mujale ikka minna oli)

Intonatsioon

- ⌘ Argikeeles rääkides liigub intonatsioon natuke üles ja alla (tõusev ja langev intonatsioon)
- ⌘ Ei tohi liiga palju hüpelda
- ⌘ Samas ei tohi olla ka liiga ametlikult kuiv
- ⌘ Talitsetud loomulikkus

Mikrofoni kasutamine

- ⌘ Kuulaja registreerib ebateadlikult, kas ruum on suur või väike, mööblit täis või mitte, otsustades kaja pikkuse järgi.
- ⌘ Liiga lähedale paigutatud mikrofoni rõhutab otse tulevat häält ja summutab tausta.
- ⌘ Liiga kaugemale jäänud mikrofoni aga laseb peamisel helil seguneda paljude peegelduvate helidega.
- ⌘ Mida väiksem mikrofonikaugus, seda vähem järelkaja

Heliplaanid

- ⌘ Üldplaan - ülevaade miljööst
- ⌘ Poolüldplaan - heliallikale lähemal (50 cm), inimene + miljö
- ⌘ Suur plaan (15-20 cm) jutustus isiklik ja usaldav
- ⌘ Detailplaan - verbaalne usaldus, aga ka kõlaline, oleme inimese peas. Hingetõmbed, sosin jne

- ⌘ Kirikus ja muudes kõlavates ruumides, püüa leida lähedalasuv tekstiil (eesriie jne)

Kuuldemäng

⌘ Lugu saab jutustada vaid helide ja häälega

⌘ [http://raadioteater.err.ee/raadioteater/kuuldemaeng/andres noormets paeev](http://raadioteater.err.ee/raadioteater/kuuldemaeng/andres_noormets_paeev)

⌘ Lisaks ka audioraamatud:

⌘ Rehepapp – Aarne Üksküla

Mõtle

⌘ Kuidas ja millega teha järgnevaid helisid?

☑ Jalalumurd

☑ Hobuse kappamine

☑ Vihmasabin katusel

☑ Lume krudin

☑ ...

Raadioga seonduvad mõisted

- ⌘ Otsesaade: otselülitus sündmuskohalt
- ⌘ Salvestatud saade: enne eetrisse andmist lindistatud saade
- ⌘ Kommentaar: selgitav märkus
- ⌘ Intervjuu: usutlus, küsitlus
- ⌘ Reportaaž: sündmuse kirjeldamine ja kommenteerimine
- ⌘ Lühiuudis: paarilauseline 1-3 sekundit kestav pealkiri-uudis ehk telegrammuudis
- ⌘ Pikk uudis: kuni 3 minutit kestav uudis